

NOTAT

Projekt Gensnoning af Øvre Suså mellem Røde Bro og Broksø Bro

Projektnummer 3691300044

Kundenavn Naturstyrelsen Storstrøm

Emne Data- og beslutningsgrundlag til brug for foreløbig Natura 2000-konsekvensvurdering

Til Næstved og Faxe Kommuner

Fra Orbicon A/S på vegne af Naturstyrelsen Storstrøm

Udarbejdet af Erik Mandrup Jacobsen

Kvalitetssikring Torben Bojsen

Revisionsnr. 02

Godkendt af Lars Kaalund

Udgivet 06-02-2014

På vegne af Naturstyrelsen Storstrøm, vil Orbicon hermed fremsende data- og beslutningsgrundlag til brug for foreløbig Natura 2000-konsekvensvurdering.

Projektet

Projektet omfatter en gensnoening af Øvre Suså på dele af strækningen fra Røde Bro til Broksø Bro.

Den samlede strækning der ønskes gensnoet er på cirka 1.490 meter, mens det nye vandløbsprofil bliver cirka 650 meter længere. Bundbredden på det nye vandløbsprofil bliver 4,5 - 5 meter, hvilket svarer til bundbredden af det eksisterende vandløbsprofil.

Foreløbig Natura 2000-konsekvensvurdering

Habitatbekendtgørelsen (Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 med senere ændringer om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter) fastsætter krav om foreløbig vurdering af planer og projekter, der potentielt kan påvirke et Natura 2000-område.

Formålet med den foreløbige vurdering er at tage stilling til, om planen eller projektet har en karakter, der indebærer, at en nærmere konsekvensvurdering er påkrævet.

Projektområdet ved Susåen er centralt placeret mellem en række internationalt beskyttede naturområder, der tilsammen udgør Natura 2000-område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen (Figur 1).

Natura 2000-område nr. 163 omfatter:

- Habitatområde nr. 145 Holmegårds Mose;
- Habitatområde 146 Rådmandshave;
- Habitatområde nr. 194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen;
- Fuglebeskyttelsesområde nr. 91 Holmegårds Mose og Porsmose;
- Fuglebeskyttelsesområde nr. 93 Tystrup-Bavelse Sø.

Hele Natura 2000-området strækker sig omkring 85 km langs med Susåen fra lidt vest for Rønnede til midt i Næstved by og omfatter et samlet areal på 4.084 hektar. På en stor del af strækningen er det dog kun selve åløbet (Susåen), der er udpeget som Natura 2000-område.

I områdets østlige del, hvori det foreslåede projekt finder sted, er der et sammenhængende naturområde bestående af moseområderne Holmegårds Mose, Gammellung, Tuerne og Porsmosen, der er udpeget som Fuglebeskyttelsesområde F91 og samtidig omfatter Habitatområderne H145 og en del af H194 (Figur 1).

Holmegårds Mose er Østdanmarks største højmose. Der har været udvundet tørv i mosen gennem århundreder, men udnyttelsen har været intensiveret over nogle årtier til Holmegårds Glasværk. En del af mosen består derfor i dag af afgravede tørveflader eller åbne tørvegrave. I områdets vestlige del findes der dog stadig relativt intakte højmosseflader.

Mod vest ligger Tystrup-Bavelse Sø, der er udpeget som både Fuglebeskyttelses- og habitatområde. Mens Habitatområde H194 her stort set er begrænset til søerne, skovene rundt om søerne og Tamosen i søens nordlige ende, omfatter Fuglebeskyttelsesområde F93 en større del af morænelandskabet sydøst for søerne.

Slagmosen (del af H194) og Rådmandshave (H146) ved Næstved by i Natura 2000-områdets sydlige del er begge Habitatområder.

Den østlige del af Natura 2000-området rummer et mosekompleks med internationalt vigtige naturtyper som aktiv højmose, hængesæk, tidvis våd eng, avneknippemose og skovbevokset tørvemose.

Susåen, der gennemstrømmer projektområdet, er Sjællands største vandløb, og er levested for internationalt beskyttelseskrævende arter som pignmerling, bæklampret og tykskallet malermusling.

Flere af de udpegede områder og dermed forekomster af beskyttede arter og naturtyper ligger imidlertid i så stor afstand fra projektets influensområde, at en påvirkning på forhånd kan udelukkes. En afgrænsning af projektets potentielle påvirkning af Natura 2000-interesserne, dvs. de enkelte områders udpegningsgrundlag, er foretaget i Tabel 1.

Figur 1: Natura 2000-område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen.

På baggrund af projektets beliggenhed og den beregnede påvirkningszone, vurderes alene Fuglebeskyttelsesområde nr. 91 Holmegårds mose og Porsmose og Tuerne i den østligste del af Habitatområde nr. 194 at være relevante at inddrage i forbindelse med en foreløbig vurdering af projektets eventuelle betydning for de internationale naturbeskyttelsesinteresser.

Tabel 1: Udpegningsgrundlag og "relevans vurdering" for de 3 Habitatområder og 2 Fuglebeskyttelsesområder, der tilsammen udgør Natura 2000-område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen. *: Særligt prioriteret art eller naturtyper.

Habitatområde 145 Holmegårds Mose	
Art/naturtype	Påvirkning/relevans
1082 Lys skivevandkalv (<i>Graphoderus bilineatus</i>)	Pga. afstanden til projektets influensområde kan en væsentlig negativ påvirkning afvises
1166 Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus cristatus</i>)	Do
1903 Mygblomst (<i>Liparis loeselii</i>)	Do
3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	Do
3160 Brunvandede søer og vandhuller	Do
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	Do
6430 Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	Do
7110 * Aktive højmoser	Do
7120 Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse	Do
7140 Hængesæk og andre kærsamfund dannet flydende i vand	Do
7210 * Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe	Do
7230 Riggær	Do
91D0 * Skovbevoksede tørvemoser	Do
91E0 * Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Do
Habitatområde 146 Rådmandshave	
Art/naturtype	Påvirkning/relevans
1016 Sump vindelsnegl (<i>Vertigo moulinsiana</i>)	Pga. afstanden kan en væsentlig negativ påvirkning afvises
3260 Vandløb med vandplanter	Do
9130 Bøgeskove på muldbund	Do
9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund	Do
91E0 * Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Do
Habitatområde 194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen	
Art/naturtype	Påvirkning/relevans
1014 Skæv vindelsnegl (<i>Vertigo angustior</i>)	Kun eventuelle forekomster ved Tuerne og selve Susåen ved projektområdet er potentielt relevante
1016 Sump vindelsnegl (<i>Vertigo moulinsiana</i>)	Do
1032 Tykskallet Malermusling (<i>Unio crassus</i>)	Do
1096 Bæklampret (<i>Lampetra planeri</i>)	Do
1149 Pigsmerling (<i>Cobitis taenia</i>)	Do
1166 Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus cristatus</i>)	Do
1340 * Indlandssaltenge	Do
3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden	Do
3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger	Do

3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	Do
3160 Brunvandede søer og vandhuller	Do
3260 Vandløb med vandplanter	Do
3270 Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter	Do
6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidé-lokaliteter)	Do
6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	Do
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	Do
6430 Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	Do
7210 * Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe	Do
7220 * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	Do
7230 Riggær	Do
9110 Bøgeskove på morbund uden kristtorn	Do
9130 Bøgeskove på muldbund	Do
9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund	Do
91D0 * Skovbevoksede tørvemoser	Do
91E0 * Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Do
Fuglebeskyttelsesområde nr. 91 Holmegårds Mose og Porsmose	
Sangsvane (Trækfugl)	Kan potentielt forekomme i eller nær projektområdet
Sædgås (Trækfugl)	Do
Rørdrum (Ynglefugl)	Do
Havørn (Trækfugl)	Do
Rørhøg (Ynglefugl)	Do
Plettet rørvagtel (Ynglefugl)	Do
Engsnarre (Ynglefugl)	Do
Trane (Ynglefugl)	Do
Mosehornugle (Ynglefugl)	
Fuglebeskyttelsesområde nr. 93 Tystrup-Bavelse Sø	
Art/naturtype	Påvirkning/relevans
	Pga. afstand kan en væsentlig negativ påvirkning afvises
Sædgås (Trækfugl)	Do
Havørn (Ynglefugl)	Do
Kongeørn (Trækfugl)	Do
Engsnarre (Ynglefugl)	Do
Isfugl (Ynglefugl)	Do

Natura 2000-planens målsætning

En vurdering af projektets mulige betydning for Natura 2000-området skal ske på baggrund af de bevaringsmålsætninger, som er opstillet for området (Naturstyrelsen 2011a & 2011b).

Natura 2000-planen for området, og delt i to, idet der Habitatområdet Holmegårds Mose (H 145) er opstillet en særskilt målsætning.

I Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 163, der som nævnt omfatter en række Fuglebeskyttelses- og Habitatområder, hvoraf kun to vurderes at være relevante i forhold til det aktuelle projekt, hedder det bl.a.:

”Ferskvandsnaturtyperne, vandløb med vandplanter og kransnålalgesø, er med Susåen og Tystrup Sø vigtige elementer, der binder Natura 2000-området sammen.

Vandløbet med sine markante søer er udover at være stoftransportør også levested og spredningsvej for en lang række planter og dyr. Vandløbssystemet skal bl.a. være egnet for tykskallet malermusling. Af de terrestriske naturtyper er indlandssalteng meget speciel og sjælden på det biogeografiske niveau og kræver derfor særlig opmærksomhed i dette Natura 2000-område. Det samme gælder for engsnarre, som findes i området med en større andel af den samlede danske bestand af arten.”

Det overordnede mål for Natura 2000-område 163 uden Holmegårds Mose (Habitatområde 145) er:

- Vandløb sikres god struktur og vandkvalitet som godt levested for specielt tykskallet malermusling.
- Søerne sikres god vandkvalitet og opretholdes som gode fourageringsområder for bl.a. sangsvane, sædgås og troidand, over for hvilke Danmark har et særligt internationalt ansvar.
- Det prioriteres højt at opnå gunstig bevaringsstatus for tykskallet malermusling og naturtypen indlandssalteng, der begge kun findes få andre steder i landet.
- Naturtyperne kalkoverdrev (med vigtige forekomster af orkidéer), surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær er truede og sikres forbedret tilstand. Mosehornugle er ligeledes truet, og artens levested sikres forbedret tilstand.
- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en:
  1. hensigtsmæssig drift og hydrologi,
  2. lav næringsstofbelastning samt
  3. gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Den økologiske sammenhæng i Natura 2000-området skal sikres gennem hensigtsmæssig drift og hydrologi, lav næringsstofbelastning samt gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Særligt skal vandkvaliteten være så god, at Susåen kan være egnet levested for tykskallet malermusling. Søerne skal opretholdes som godt rasteområde for sangsvane, sædgås og troidand, og både yngle- og rastefugle sikres tilstrækkelig lav forstyrrelse.

Truede naturtyper skal sikres forbedret tilstand, og arealet af kalkoverdrev øges.

Habitatområdet Holmegårds Mose har herudover en særlig målsætning:

”Det primære fokus i Holmegårds Mose er genopretning af naturtypen aktiv højmoser. På længere sigt skal forekomst af rigkær i højmosens udkant udvides svarende til det naturgivne potentiale”.

Et projekt, der som det foreslåede omfatter en gensoning af Susåen på de anførte strækninger, og som vil medføre en mere naturlig hydrologi og hyppigere oversvømmelser af de tilstødende engarealer, vurderes som udgangspunkt at være i god overensstemmelse med ovenstående målsætninger.

Gunstig bevaringsstatus

I kraft af sit EU medlemskab er Danmark forpligtiget til at opretholde en "gunstig bevaringsstatus" for de arter og naturtyper, som Natura 2000-områderne er udpeget for (udpegningsgrundlaget).

Præcist hvad en gunstig bevaringsstatus indebærer, er specifikt for de enkelte arter og naturtyper, men begrebet er søgt kvantificeret og gjort målbart i bl.a. Søgaard et al. (2005).

For arternes vedkommende må projekter eller planer ikke true de pågældende arter eller deres levesteder, dvs. at bestandene skal være stabile eller i fremgang, og arealerne af de levesteder, som arterne er afhængige af, skal enten være uændrede eller stigende i forhold til tidspunktet for områdets udpegningsgrundlag.

For naturtyperne er der tilsvarende typisk tale om, at arealet skal være stabilt eller stigende for at opretholde en gunstig bevaringsstatus. Sammenfattende opstilles følgende generelle krav til opfyldelsen af en "gunstig bevaringsstatus":

Naturtyper:

- Naturtypens areal skal være stabilt eller i fremgang
- Naturtypens struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens tilstedeværelse på lang sigt, skal være til stede nu og i overskuelig fremtid.
- Arter, der er karakteristiske for naturtypen, skal have en gunstig bevaringsstatus.

Arter:

- Arten skal på lang sigt kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige omgivelser.
- Artens naturlige udbredelsesområde må ikke være i tilbagegang eller blive mindsket i en overskuelig fremtid.
- Der skal være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare bestanden.

I Tabel 2 er foretaget en overordnet vurdering af projektets eventuelle påvirkning af arternes og naturtypernes bevaringsstatus, og der er i relevant omfang givet forslag til afværgeforanstaltninger.

Foruden arternes krav til levested og de relevante kriterier for gunstig bevaringsstatus ligger projektets karakter og de aktiviteter, det indebærer, til grund for vurderingen:

- Der vil være forstyrrelser i form af maskiner og menneskers færden i terrænet i anlægsfasen men ikke efterfølgende;
- Susåens forløb føres tilbage til et mere naturligt forløb på de anførte strækninger;
- Det eksisterende oversvømmelses regime ændres i en mere naturlig retning, idet der i forhold til situationen i dag forventes hyppigere men til gengæld mere kortvarige oversvømmelser af de tilstødende engarealer, der på de anførte strækninger i dag ligger bag jordvolde (balker).

Table 2: Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område nr. 163 samt en vurdering af projektets potentielle påvirkning af de beskyttede arter og naturtyperes bevaringsstatus. Vurderingen er foretaget med afsæt i 1) projektets karakter og indhold, 2) arternes krav til levested og eventuelle forekomst i området og 3) kriterier for gunstig bevaringsstatus. For naturtyperne er desuden statens kortlægninger (<http://prior.dmu.dk/>) lagt til grund for vurderingen (Figur 2).

Fuglebeskyttelsesområde nr. 91 Holmegårds Mose og Porsmose			
Udpegningsgrundlag	Krav til levestedet/gunstig bevaringsstatus	Påvirkning af udpegningsgrundlaget	Afværgeforanstaltninger
Rørdrum (Ynglefugl)	<p>Arten yngler primært i udbredte rørskove ved sø- og fjordbredder og i store sumpområder. For at bevaringsstatus kan karakteriseres som gunstig for rørdrum inden for det enkelte Fuglebeskyttelsesområde, skal antallet af ynglende fugle være stabilt eller stigende.</p> <p>Der skal findes store uforstyrrede rørskove, som er permanent vanddækkede i fuglens yngletid. Vurderet minimum er et vanddække på 15 cm i perioden 1. februar-1. juni.</p> <p>Kravet til territoriets størrelse er i Vejlerne opgjort til omkring 20 ha, men territorier på 7 ha kendes også (Søgaard et al. 2005).</p>	<p>Rørdrum yngler fast i Holmegårds Mose og lige nord herfor på Broksø Enge. Den ses desuden ved Gødstrup Engsø. I 2013 blev der blot registreret 5 paukende hanner, men ingen ved Gødstrup Engsø. Paukeaktiviteten var usædvanlig lav i foråret 2013 (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>Der foreligger desuden en række observationer af syngende (paukende) fugle i DOFbasen fra Holmegårds Mose, Gødstrup Engsø, Porsmose, Studemose og Broksø Enge. Fra Tuerne foreligger ingen observationer.</p> <p>Midlertidige forstyrrelser af ynglende fugle under anlægsarbejderne kan ikke afvises, men vil ikke have betydning for artens status som ynglefugl i området på længere sigt</p> <p>Egnede levesteder påvirkes ikke på hverken kort eller langsigt.</p>	Anlægsarbejder i fuglens yngletid bør om muligt undgås.
Sangsvane (Trækfugl)	<p>Arten forekommer i Danmark næsten udelukkende som rastefugl, idet de overvintrende fugle især holder til i den nordlige del af Jylland og på Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn (Pihl et al. 2003).</p> <p>Når sangsvanerne ankommer til Danmark, søger de i begyndelsen navnlig føde i søer og lavvandede fjordområder og vige, hvor de æder vandplanter.</p> <p>Relativt hurtigt overgår sangsvanerne dog til at finde hovedparten af føden på land, hvor de fouragerer på landbrugsafgrøder såsom hvede- og rapsmarker, kartoffel- og roemarker samt på græsmarker (Pihl et al. 2003).</p>	<p>Arten registreret på mange lokaliteter i området, oftest i antal på under 30-40 fugle, herunder Broksø Enge, Gødstrup Engsø, Porsmose og Holmegård Mose.</p> <p>Broksø Enge synes visse år at være en vigtig rasteplads for arten, med op til 350 fugle i vinteren 2012 (DOFbasen.dk)</p> <p>Novana-overvågningen af rastende sangsvane i hele Natura 2000-området viser et svingende antal fra år til år men med en faldende tendens og blot omkring 100 svaner i 2009 (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>Det er givet, at fouragerende sangsvaner af og til forekommer indenfor projektområdet.</p> <p>Midlertidige forstyrrelser af rastende fugle som følge af anlægsarbejder, såfremt disse finder sted i vinterperioden kan medføre, at fuglene i den periode, hvor arbejdet finder sted, må søge til andre lokaliteter indenfor Natura 2000-området.</p>	Ingen

Sædgås (Trækfugl)	<p>Arten opholder sig primært på Øerne mellem november og marts. Sædgæssene på Øerne søger primært føde på marker med vinterafgrøder, enkelte år i et omfang så der kan ske skade på afgrøderne (Pihl et al. 2003).</p> <p>For at bevaringsstatus kan karakteriseres som gunstig for sædgås inden for det enkelte Fuglebeskyttelsesområde, skal der findes passende habitater for mindst det antal sædgæs, som er nævnt i det gældende udpegningsgrundlag, og antallet af rastende sædgæs i området skal være stabilt eller stigende.</p> <p>En forudsætning for gunstig bevaringsstatus er, at der findes store åbne og uforstyrrede markarealer, hvor fuglene kan fouragere og/eller en uforstyrret sø, lagune, vig el. lign. hvor flokke kan hvile om natten. Vurderet minimum er én egnet overnatningsplads med et areal på mindst 20 ha. (Søgaard et al. 2005).</p>	<p>Arten er registreret på en række lokaliteter omkring og i Holmegårds Mose, ofte i hundredtallige flokke.</p> <p>Flokke på mere end 900 fugle er set i Holmegårds Mose (op til 2000 fugle i februar 2002), Porsmose og Broksø.</p> <p>Novana-overvågningen i hele Natura 2000-området har vist meget fluktuerende tal med laveste og højeste antal registreret i 2008 og 2009 med hhv. 800 og 5395 individer (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>Det er givet, at fugle regelmæssigt opholder sig i projektområdet, og at de midlertidige forstyrrelser som følge af arbejdet kan betyde, at fuglene i en periode må fortrække til andre dele af Natura 2000-området.</p>	Ingen
Havørn (Trækfugl)	<p>Havørn er en regelmæssig træk- og vintergæst i og nær projektområdet, og arten yngler eller har ynglet på flere lokaliteter indenfor Natura 2000-området.</p> <p>Der er ikke udarbejdet kriterier for gunstig bevaringsstatus for havørn som trækfugl, men sådanne må formodes at indebære, at arealet af egnede levesteder skal være stabilt eller stigende.</p>	<p>Midlertidige forstyrrelser af eventuelt tilstedeværende fugle, kan medføre, at disse i en periode må fouragere andetsteds indenfor Natura 2000-området.</p> <p>Arealet af egnede levesteder for arten påvirkes ikke af projektet på hverken kort eller lang sigt.</p>	Ingen
Rørhøg (Ynglefugl)	<p>Arten yngler primært i rørskov, idet den kan slå sig ned i alle typer af vådområder med en veludviklet rørsump af tagrør på våd bund.</p> <p>I begyndelsen af ynglesæsonen foregår fødesøgningen næsten udelukkende over udyrkede arealer, mens den senere på sæsonen skifter til arealer i omdrift (Jørgensen 1989, Grell 1998).</p> <p>I kriterier for gunstig bevaringsstatus for rørhøg indgår, at der skal findes tilstrækkelig egnet rørskov til at understøtte mindst det antal par, som er angivet i det gældende udpegningsgrundlag, og at arealet af rørskov skal være stabilt eller stigende. Desuden skal yngleområdet være uforstyrret ved og i umiddelbar nærhed af reden i perioden 1. april – 1. august (Søgaard et al. 2005).</p>	<p>Midlertidige forstyrrelser af eventuelt tilstedeværende fugle, kan medføre, at disse i en periode må fouragere andetsteds indenfor Natura 2000-området. Arealet af egnede levesteder for arten påvirkes ikke af projektet på hverken kort eller lang sigt.</p> <p>I DOFbasen foreligger en lang række iagttagelser af rørhøg, herunder også ynglende fugle ved Gødstrup Engsø, Broksø Enge, Holmegårds Mose og Porsmose. Der foreligger ikke oplysninger om ynglende fugle i Tuerne, men det er givet, at fouragerende fugle regelmæssigt forekommer i projektområdet.</p> <p>Forstyrrelser af lokalt ynglende fugle ved selve redestedet forekommer usandsynligt, men kan ikke helt afvises.</p>	Anlægsarbejder i fuglenes yngletid bør om muligt undgås.
Plettet rørvagtel (Ynglefugl)	<p>Arten yngler i større sumpområder og ferske enge med en vandstand på højst 30 cm og synes at foretrække star-zonen, men yngler også i ukultiverede enge i ådale</p>	<p>Arten er pga. sin meget skjulte levevis næppe særligt følsom overfor forstyrrelser i forbindelse med anlægsarbejderne.</p>	Ingen

	<p>med naturlige tidvise oversvømmelser (Pihl et al. 2003).</p> <p>I kriterier for gunstig bevaringsstatus indgår, at en stabil eller stigende andel af yngleområderne skal være permanent vanddækket i yngletiden.</p> <p>Desuden skal yngleområdet være uforstyrret i en afstand af 200 m fra 1. april til 15. juli (Søgaard et al. 2005).</p>	<p>Plettet rørvagtel er senest registreret i NOVANA-sammenhæng ved Broksø Enge med to territoriehævdende hanner i 2008 (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>DOFbasen rummer relativt få registreringer 2000-2013 af arten, de fleste (19) i Holmegårds Mose samt enkelte i Porsmose (2). Desuden foreligger en enkelt registrering af en syngende fugl ved Broksø Enge i 2009, der samtidig er den seneste registrering af arten i Fuglebeskyttelsesområdet.</p> <p>På baggrund af artens foretrukne levesteder, dens skjulte levevis og meget sporadiske forekomst i områdets, vurderes det, at arten ikke påvirkes på hverken kort eller lang sigt.</p>	
Engsnarre (Ynglefugl)	<p>Arten yngler fortrinsvis i fugtige enge med en naturlig og varieret engflora.</p> <p>For at bevaringsstatus skal kunne karakteriseres som gunstig inden for det enkelte Fuglebeskyttelsesområde, skal antallet af ynglende engsnarrer være stabilt eller stigende.</p> <p>Forudsætningen for dette er, at der findes uforstyrrede mose- og engområder med naturlig vegetation af passende højde og vandkvalitet.</p> <p>Det vurderes at yngleområdet skal være uforstyrret i perioden 15. maj-1. august. Vurderet minimum af sammenhængende mose og eng på de enkelte ynglelokaliteter er 20 ha. Arten er følsom overfor tidligt høslæt, der kan slå ungfuglene ihjel.</p>	<p>Porsmosen er en vigtig lokalitet for engsnarre, hvor de krexende hanner høres i varierende antal i sommernætterne hvert år (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>I DOFbasen foreligger registreringer fra Broksø Enge, Gødstrup Engsø og Porsmose af helt op til 16 syngende fugle (Holmegårds Mose 2007).</p> <p>Dermed er området ved Holmegårds Mose af stor vigtighed for arten, og det kan ikke udelukkes, at fugle også forekommer i det område, der berøres af projektet.</p> <p>Forstyrrelser af eventuelt tilstedeværende fugle i projektområdet som følge af anlægsarbejderne kan ikke udelukkes, men forekommer ikke sandsynlige, artens skjulte levevis taget i betragtning.</p> <p>Dem ændrede, og mere naturlige, hydrologi i området med formodede hyppigere men til gengæld kortvarige oversvømmelser vil næppe heller være til skade for arten.</p>	Anlægsarbejder bør undgås i fuglenes yngletid.
Trane (Ynglefugl)	<p>Tranen yngler i såvel åbne og uforstyrrede hede- og højmoser som i mere tilgroede, næringsrige moser.</p> <p>For at opretholde gunstig bevaringsstatus indenfor det enkelte Fuglebeskyttelsesområde, skal antallet af ynglende traner være stabilt eller stigende over rullende 12-årige perioder. Forudsætningen for dette er, at der findes egnede mose- og skovmoseområder med redelighedsplaceringer.</p> <p>Det vurderes at yngleområdet i en afstand af 300 m skal være uforstyrret i perioden 1. marts-15. juli.</p>	<p>Tranen yngler fast i Holmegårds Mose med ca. to par (Naturstyrelsen 2013), og der er også iagttagelser, der tyder på yngel eller forsøg på yngel i Tuerne umiddelbart øst for Susåen. Desuden foreligger en række iagttagelser af rastende fugle fra Porsmose, Gødstrup Engsø, Broksø Enge og andre lokaliteter i omegnen af Holmegårds Mose (DOFbasen.dk).</p> <p>Arten blev også observeret under Orbicons besigtigelse i 2013.</p> <p>Det er givet, at de lokale ynglefugle og trækgæster jævnligt forekommer i eller nær projektområdet, og at midlertidige forstyrrelser af disse ikke kan afvises.</p> <p>Efter anlægsfasen vil projektet ingen betydning have for områdets ynglende traner.</p>	Anlægsarbejder bør undgås i fuglenes yngletid.
Mosehornugle (Ynglefugl)	<p>Arten er en yderst sjælden ynglefugl i Danmark. De få tilbageværende ynglepladser er på strandenge, i ådale og på øer. Arten har været i konstant tilbagegang siden midten af 1970'erne, og meget tyder på, at den ikke længere yngler årligt (Christensen & Lange 2011).</p> <p>Arten foretrækker enge og strandenge med ret høj græsvegetation, eventuelt ekstensivt afgræssede area-</p>	<p>I 2009 blev der registreret 2 par mosehornugler i Porsmosen som mulige ynglepar. Arten er ikke ved senere overvågninger observeret her (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>I DOFbasen registreres enkelte rastende og/eller fouragerende fugle næsten årligt fra Holmegårds Mose og Porsmose, men der foreligger ingen oplysninger, der antyder sikker yngel de seneste ca. 10 år. Arten forekommer så uregelmæssigt i området, at en eventuel forstyrrelse af</p>	Ingen

	<p>ler, givetvis fordi forekomsten af smågnavere er større i højt og halvhøjt græs end på hårdt afgræsset eng (Jørgensen 2002).</p> <p>For at bevaringsstatus skal kunne karakteriseres som gunstig for mosehornugle inden for det enkelte Fuglebeskyttelsesområde, skal arten yngle regelmæssigt.</p> <p>Der skal findes fourageringsområder med forekomst af markmus. Det vurderes desuden, at reden i en radius af 300 meter skal være uforstyrret i perioden 1. april - 15. juli (Søgaard et al. 2005).</p>	<p>Ynglende fugle i forbindelse med anlægsarbejderne alene er usandsynlig.</p> <p>Ynglepladserne i Holmegårds Mose og Porsmose ligger længere væk fra projektområdet end de anførte 300 meter.</p> <p>Projektet påvirker ikke artens muligheder for at yngle og/eller fouragere i området på hverken kort eller lang sigt.</p>	
Habitatområde nr. 194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen			
Udpegningsgrundlag	Kriterier for gunstig bevaringsstatus	Påvirkning af udpegningsgrundlaget	Afværgeforanstaltninger
1014 Skæv vindelsnegl (Vertigo angustior)	<p>Skæv vindelsnegl lever på både tørre og fugtige steder.</p> <p>For de fugtige levesteders vedkommende er der ofte tale om fugtige enge og krat eller frodige rigkærenge med højt voksende stararter. Hvad angår tørre lokaliteter, findes sneglen ofte nær havet, på græsbevoksede åbne arealer, men den kan også forekomme i det åbne landbrugsland i markhegn.</p> <p>Tilførsel af næringsstoffer skal undgås. Dræning, vandindvinding eller anden form for sænkning af vandstanden har ligeledes negativ effekt på artens levested</p>	<p>Skæv vindelsnegl er endnu ikke registreret i forbindelse med Novana-overvågningen i Natura 2000-området (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>Artens forekomst i eller nær projektområdet er dermed ikke kendt. Da den kan forekomme i mange forskellige naturtyper, kan opgravning af enkelte individer i forbindelse med gensnoningen ikke udelukkes.</p> <p>På længere sigt vurderes det dog, at gensnoningsprojektet er uden betydning for arten, og en væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus kan afvises.</p>	Ingen
1016 Sump vindelsnegl (Vertigo moulinsiana)	<p>Sumpvindelsnegl er en landsnegl, der lever på våde lokaliteter med bevoksninger af forskellige stararter såsom stiv star eller kærstar, høj sødgræs, pindsvineknap og dunhammer, og hvor vandet står lige omkring jordoverfladens niveau.</p> <p>Tilførsel af næringsstoffer skal undgås. Dræning, vandindvinding eller anden form for sænkning af vandstanden har negativ effekt på artens levested.</p>	<p>Indenfor det samlede Natura 2000-område nævnes i Natura 2000-basisanalysen (Naturstyrelsen 2013) fund fra Rådmandshave ved Næsted og Rejnstrup Holme ved Bavelse Sø fra 2005-2007.</p> <p>Artens forekomst i eller nær projektområdet er ikke kendt. Da den forekommer i forskellige fugtige naturtyper, kan opgravning af enkelte individer i forbindelse med gensnoningen ikke udelukkes.</p> <p>På længere sigt vurderes det dog, at gensnoningsprojektet er uden betydning for arten, og en væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus kan afvises.</p>	Ingen
1032 Tykskallet Malermusling (Unio crassus)	<p>Tykskallet malermusling lever i vandløb med stenet, gruset eller sandet bund, og hvor vandet er stærkt eller moderat strømmende.</p> <p>Tykskallet malermusling har en meget begrænset udbredelse i Danmark. Den er således aktuelt kun kendt fra to vandløbssystemer på Fyn (Odense Å, Stavis Å) og ét på Sjælland (Suså), her endda kun fra to lokaliteter i Torpe Kanal (Søgaard et al. 2013).</p>	<p>Tykskallet malermusling har været eftersøgt på adskillige strækninger af Susåen uden fund af levende dyr. Fund af tomme skaller viser dog, at malermuslingen har kunnet leve i åen inden for de sidste årtier. I 2009 blev arten fundet i Torpe Kanal (Skullerup Bro og opstrøms Ravnstrup Skov). Torpe Kanal ligger uden for Natura 2000-området, men er en del af Suså-systemet (Naturstyrelsen 2013).</p> <p>Arten har en begrænset udbredelse herhjemme, men med to fund i Torpe Kanal</p>	Ingen

	Vandkvaliteten skal opfylde kravene om en god biologisk kvalitet for at være egnet som levested for malermuslingen.	<p>kan det ikke helt udelukkes, at den findes i eller nær Susåen i projektområdet.</p> <p>Det kan ikke udelukkes, at uklart vand og gravearbejde kortvarigt kan påvirke eventuelt tilstedeværende dyr samt fisk, bl.a. elritse, som bringer malermuslingens larver rundt i systemet, men en gensnoning af åen og en ændring i retning mod en mere naturlig hydrologi vil være til gavn for arten.</p> <p>En væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus som følge af gensnoingsprojektet kan derfor afvises.</p>	
1096 Bæklampret (Lampetra planeri)	Bæklampretten lever hele sit liv i vandløbene. Arten er afhængig af dels bestemte fysiske forhold i vandløbene, dels formentlig en tilfredsstillende vandkvalitet uden alt for højt indhold af let omsætteligt organisk stof. Bæklampret er afhængig af en god biologisk vandløbskvalitet.	<p>Tidligere fund af larver af bæklampret i tilløb til Møllesø ved Kongskilde indikerer, at arten findes i Susåsystemet (Naturstyrelsen 2013), hvorfor forekomster i den strækning, der gennemløber projektområdet og som forventes gensnoet, ikke kan afvises. Bæklampret findes desuden i Brødebækken.</p> <p>Gravearbejder vil i en periode gøre vandet mere uklart og kan medføre, at eventuelt tilstedeværende fisk må søge til andre strækninger.</p> <p>En gensnoning af Susåen på de anførte strækninger og den større fysiske variation dette medfører, vil få positiv betydning for artens livsvilkår i Natura 2000-området.</p> <p>En væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus som følge af gensnoingsprojektet kan derfor afvises.</p>	Ingen
1149 Pigsmerling (Cobitis taenia)	<p>Pigsmerling forekommer såvel i vandløb som større søer, primært sådanne som står i nær kontakt med vandløb.</p> <p>Pigsmerling findes i tre vandløbssystemer på Fyn, nemlig Odense Å, Stavis Å og Vindinge Å. På Sjælland lever arten i Susåen, Tude Å, Halleby Å og Køge Å. Pigsmerling er genfundet i 2005 i Maribo Sønderø på Lolland.</p> <p>Vandløbsspærringer ødelægger/forringer mulighederne for arten i at nå frem til egnede gydepladser og dermed i at opbygge en levedygtig bestand.</p> <p>Sikring af en naturlig bestand af pigsmerling vil endvidere indebære, at der er rent vand i vandløbene, og en god fysisk variation.</p>	<p>Pigsmerling er almindeligt forekommende i Susåen og er registreret ved fiskeundersøgelser ved elfiskeri. (Naturstyrelsen 2013), og forekomster i den strækning, der gennemløber projektområdet og som forventes gensnoet, kan derfor ikke afvises.</p> <p>Gravearbejder vil i en periode gøre vandet mere uklart og kan medføre, at eventuelt tilstedeværende fisk må søge til andre strækninger.</p> <p>En gensnoning af Susåen på de anførte strækninger vurderes på længere sigt at være af neutral eller positiv betydning for artens livsvilkår i Natura 2000-området.</p> <p>En væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus som følge af gensnoingsprojektet kan derfor afvises.</p>	Ingen
1166 Stor vandsalamander (Triturus cristatus cristatus)	<p>Stor vandsalamander er vidt udbredt og almindelig især i den østlige del af landet, Arten er især meget følsom overfor påvirkning af vandhuller og levesteder på land (Søgaard & Asferg 2007).</p> <p>Arten yngler i vandhuller af meget forskellig størrelse men kræver forholdsvis rent vand.</p>	<p>Der er ikke konkret kendskab til artens forekomst indenfor selve projektområdet, men det er sandsynligt, at den forekommer i eller nær området.</p> <p>I basisanalysen er kortlagt potentielle levesteder i både Holmegårds Mose og Tuerne (Naturstyrelsen 2013)</p> <p>Stor vandsalamander findes givetvis i vandhuller i eller nær området</p>	Ingen

	<p>Stor vandsalamanders levesteder og rasteområder på land ligger oftest nær vandhullet, hvor der er gode skjulesteder i form af sten, grene m.m., gerne med store mængder dødt plantemateriale under naturligt henfald. Arten benytter ofte løvskove, blandskove eller dybe, skyggede søer som rasteområder.</p>	<p>Hverken vandhuller eller andre levesteder påvirkes imidlertid af gensnoningsprojektet, hvorfor en væsentlig negativ påvirkning af artens bevaringsstatus kan afvises.</p>	
1340 * Indlandssaltenge	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
3160 Brunvandede søer og vandhuller	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
3260 Vandløb med vandplanter	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen er ikke kortlagt i området, men det må formodes, at selve Susåen på de pågældende strækninger omfatter denne naturtype.</p> <p>Vandet vil ved opgravningen i en periode blive uklart og en del af det eksisterende vandløb med tilhørende vandplanter vil forsvinde helt for at blive erstattet af de nye snoninger.</p> <p>Eventuelt forsvundne vandplanter vil hurtigt indfinde sig fra upåvirkede strækninger, og med tiden vil det gensnoede vandløb medføre en forbedret bevaringsstatus for naturtypen med hensyn til både areal, struktur og funktion.</p>	Ingen
3270 Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen
6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (* vigtige orkidélokalteter)	<p>Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.</p>	<p>Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.</p>	Ingen

6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes på den østlige siden af Susåen i projektområdets sydlige ende og berøres direkte af såvel opgravning som den forventede ændrede hydrologi i området. Arealet, hvorpå der køres og graves, vil påvirkes af anlægsarbejderne, men det må formodes, at den oprindelige flora hurtigt vil indvandre fra de tilstødende og upåvirkede arealer. Naturtypen er betinget af periodiske oversvømmelser og udvikles på steder med svingende vandstand. Naturtypens bevaringsstatus vil derfor forbedres med hensyn til både struktur og funktion, og arealet vil fremover vil det samme eller minimalt reduceret som følge af gensnoingen på strækningen forbi Tuerne. En væsentlig negativ påvirkning af naturtypen kan afvises, idet de anførte afværgeforanstaltninger anbefales.	Kørsel gennem Tuerne bør minimeres og arbejdet så vidt muligt gennemføres fra vestsiden af Susåen. Påvirkning af naturtypen i Tuerne bør minimeres ved at anvende køreplader i forbindelse med eventuel kørsel gennem Tuerne til og fra åløbet.
6430 Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen er ikke kortlagt i området, men det må formodes, at denne meget almindelige naturtype findes langs Susåen på de pågældende strækninger. De steder, hvor der skal køres med tunge maskiner langs vandløbet, må forventes en påvirkning af naturtypen. Vegetationstypen vil dog relativt hurtigt kunne genindvandre. Mange af arterne, der er tilknyttet vandløbsbræmmer, er vindspredte og kan genindvandre fra selv fjerne frøkilder En væsentlig negativ påvirkning af naturtypen kan derfor afvises.	Ingen
7210 * Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe-	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
7220 * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
7230 Riggær	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
9110 Bøgeskove på morbund uden kristtorn	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen

9130 Bøgeskove på muldbund	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
91D0 * Skovbevoksede tørvemoser	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen
91E0 * Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	Areal, struktur og funktion af naturtypen skal opretholdes eller forbedres.	Naturtypen findes ikke i eller nær det berørte område, hvor en væsentlig negativ påvirkning kan afvises.	Ingen

Figur 2: Kortlagte beskyttede Natura 2000-naturtyper i projektområdet (<http://prior.dmu.dk/>). De lyst gule polygoner angiver afgrænsningen af Habitatområderne. Området øst for Susåen udgøres af moseområdet Tuerne, der er en del af Habitatområde nr. 194 Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen. Området vest for Susåen er Habitatområde 145 Holmegårds mose. Tallene henviser til naturtypekoderne i Tabel 1 og 2. Farverne indikerer naturtypernes naturtilstand. Mørkegrøn (findes ikke på viste udsnit): Høj. Lysegrøn: God. Gul: Moderat. Orange (findes ikke på viste udsnit): Lav. Rød: Dårlig (findes ikke på viste udsnit).

Konklusion

I forhold til Natura 2000 skal myndighederne sikre, at planer eller projekter hverken i sig selv eller i forbindelse med andre planer eller projekter i kumulation kan have en negativ påvirkning på de arter og naturtyper, som Natura 2000-områderne er udpeget for at beskytte.

Med gensnoningen af Susåen på de anførte strækninger er der tale om et projekt, der forbedrer livsvilkårene for såvel udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området som for den øvrige fauna.

Påvirkningen i anlægsfasen vil med stor sandsynlighed være tidsmæssigt og arealmæssigt begrænset og uden varig betydning for Natura 2000-området. Dog kan kørsel med tunge maskiner og menneskers færdsel i terrænet medføre en midlertidig forstyrrelse af ynglende og rastende fugle.

Fuglene yngletid (april-1. august) bør helt undgås af hensyn til forstyrrelsesfølsomme arter, herunder især de traner, der yngler i lokalområdet. Om muligt bør sent efterår og vinter ligeledes undgås af hensyn til rastende og overvintrende rovfugle, gæs og svaner i Holmegårds Mose, Porsmose og Broksø Enge området.

August-september anbefales som den anlægsperiode, der indebærer færrest konflikter med Natura 2000-interesserne.

På længere sigt vil en gensnoning på de anførte strækninger medføre et mere naturligt åløb med en større fysisk variation og en mere naturlig hydrologi end i dag og med hyppigere men til gengæld mere kortvarige oversvømmelser af især arealerne umiddelbart tilstødende vandløbet.

Samlet set vurderes det, at de planlagte aktiviteter ikke alene eller i kumulation med øvrige belastninger vil hindre opfyldelse af gunstig bevaringsstatus og god økologisk tilstand for det aktuelle Natura 2000-område, men tværtimod er i god overensstemmelse med intentionerne og målsætningen i Natura 2000-planen for området.

Deraf følger, at en væsentlig negativ påvirkning af Natura 2000-området som følge af det foreslåede gensnoningsprojekt kan afvises.

Referencer

- Christensen, J.S. & P. Lange 2011: F8ugleåret 2010. – Dansk Ornitologisk Forening.
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – G.E.C. Gads Forlag & Dansk Ornitologisk Forening.
- Jørgensen, H.E. 1989: Danmarks rovfugle – en statusoversigt. – Frederikshus, Øster Ulslev.
- Jørgensen, H.E. 2002: Røddlistede fugle i Storstrøms Amt, status og forvaltning. – Storstrøms Amt, Teknik- og Miljøforvaltningen.
- Naturstyrelsen 2011a: Natura 2000-plan 2010-2015. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose. Natura 2000-område nr. 163. Habitatområde H145, H146 og H194. Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93. Miljøministeriet, Naturstyrelsen.
- Naturstyrelsen 2011b: Natura 2000-plan 2010-2015 Holmegårds Mose, Natura 2000-område nr. 163, habitatområde H145. – Miljøministeriet, Naturstyrelsen.
- Naturstyrelsen 2013: Natura 2000-basisanalyse 2015-2021 for Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen Natura 2000-område nr. 163, Habitatområde H145, H146 og H194, Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93. – Miljøministeriet, Naturstyrelsen.
- Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. 2003: Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet 2003. Danmarks Miljøundersøgelser. 130 s. – Faglig rapport fra DMU, nr. 462. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>
- Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baatrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T., Buttenschøn, R.M., Fredshavn, J., Aude, E. & Nygaard, B. 2005: Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. 3. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser. 462 s. - Faglig rapport fra DMU, nr. 457.
- Søgaard, B. & Asferg, T. 2007: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV – til brug i administration og planlægning. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Faglig rapport fra DMU nr. 635: s. - s. <http://www.dmu.dk/Pub/FR635.pdf>
- Søgaard, B., Wind, P., Elmeros, M., Bladt, J., Mikkelsen, P., Wiberg-Larsen, P., Johansson, L.S., Jørgensen, A.G., Sveegaard, S. & Teilmann, J. 2013. Overvågning af arter 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 240 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 50.